

Opinnäytetyö (AMK)
Sosiaalian koulutusohjelma
Lapsi-, nuoriso- ja perhetyö
2012

Christina Nybondas

”YLEENS LAPSI KIOUSAA LASTA JA AIKUINE TULEE KOMENTAMAA”

– Naantalin Vuoropäiväkodin lasten ja
työntekijöiden ajatuksia kiusaamisesta

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma | Lapsi-, nuoriso- ja perhetyö

Syysy 2012 | 42+4

Johanna Gadd

Christina Nybondas

”YLEENS LAPSI KIUSAA LASTA JA AIKUINE TULEE KOMENTAMAA”

– Naantalin Vuoropäiväkodin lasten ja työntekijöiden ajatuksia kiusaamisesta

Naantalin kaupunki on tehostanut kiusaamiseen puuttumista päiväkodeissa ja vuoden 2012 aikana jokaisessa kaupungin päiväkodissa tulee olla kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma. Tutkimukseni tavoitteena on tukea Vuoropäiväkodin suunnitelman tekemistä ja tuoda esille uusia näkökulmia. Tutkimuksen aiheena on kiusaaminen varhaiskasvatuksessa; mitä kiusaaminen on lasten ja työntekijöiden mielestä, millaista kiusaamista esiintyy juuri tässä päiväkodissa ja miten työntekijät puuttuvat kiusaamistilanteisiin.

Toteutin tutkimuksen Naantalin kaupungin Keskustan Vuoropäiväkodissa, jossa haastattelin sekä työntekijöitä että lapsia. Tutkimusmenetelmänä käytin teemahaastattelua ja litteroituani haastattelut analysoin tulokset sisällönanalyysin avulla. Olen esittänyt tutkimuksen tulokset tutkimuskysymysten mukaan.

Tulosten perusteella työntekijöiden ja lasten käsitys kiusaamisesta on pitkälti samanlainen. Pienemmät lapset kuvailevat kiusaamista usein enemmän fyysiseksi ja sanalliseksi, kun taas vanhemmat lapset ymmärtävät myös psyykkisten tekojen, kuten huijaamisen, olevan kiusaamista. Tässä päiväkodissa on havaittu sekä psyykkisen että fyysisen kiusaamisen tapoja. Työntekijät puuttuvat kiusaamistilanteisiin usein keskustelemalla tai laittamalla lapsen ”jäähyllle”. Päiväkodissa on käytetty myös ennaltaehkäiseviä puuttumistapoja, kuten nukketeatteria ja pienryhmätoimintaa.

ASIASANAT:

Varhaiskasvatus, päivähoito, vuorohoito, kiusaaminen

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme in Social Services | Child care, youth- and familywork

Autumn 2012 | 42+4

Johanna Gadd

Christina Nybondas

“NORMALLY CHILD BULLIES CHILD AND ADULT COMES TO COMMAND”

- Childrens and employees thoughts about bullying in 24-hour kindergarten in Naantali

Naantali has stepped up its bullying intervention in its kindergartens. During the year 2012 each day care center in Naantali must have a bullying prevention plan. The aim of the research is to support the kindergarten to create this bullying prevention plan and bringing out new perspectives. The topic of my research is bullying in early childhood education: what is bullying in the eyes of children and child care workers, what kind of bullying occurs in this kindergarten and how the workers intervene in the situation of bullying.

I carried out the research in the 24-hour kindergarten in Naantali. I made interviews for children and for the workers. The research method was theme interview and analysis of the content as an analysis method. The results of the research are presented according to the questions of the research.

Based on the results the conception of bullying is largely the same among workers and children. Younger children are often describing bullying more physical and verbal ways, whilst older children also understand the effects of psychological bullying, for example as cheating, being bullying. In this kindergarten have noticed both mental and physical ways of bullying. The workers intervene in bullying scenes by discussing or placing a child to think their acts. The kindergarten has ways to prevent bullying for example a puppet shows and doing activities in small groups.

KEYWORDS:

Early childhood education, day care, 24-hour care, bullying

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 PÄIVÄHOITO JA LASTEN EETTINEN KASVATUS	8
2.1 Päivähoidon kehittyminen ja vuorohoito	8
2.2 Eettinen kasvatus päivähoidossa	12
3 LASTEN VÄLINEN KIUUSAAMINEN	14
3.1 Kiusaamisen tavat ja muodot	14
3.2 Kiusaamisen vaikutuksia	17
3.3 Kiusaamisen vastaisia hankkeita	18
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	22
4.1 Tutkimuksen tausta	22
4.2 Tavoite ja tutkimuskysymykset	23
5 MENETELMÄT JA AINEISTO	24
5.1 Tutkimusmenetelmän valinta	24
5.2 Haastatteluaineiston hankinta	26
5.3 Analyysimenetelmä	29
6 TUTKIMUKSEN TULOKSET	30
6.1 Kiusaamisen määrittely	30
6.2 Kiusaamisen ilmenemismuodot	32
6.3 Tapoja puuttua kiusaamiseen	33
7 YHTEENVETO JA ARVIOINTI	36
7.1 Keskeisten tulosten yhteenveto	36
7.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	37
8 POHDINTA	39
LÄHTEET	41

LIITTEET

Liite 1. Christina Nybondasin tutkimuslupa-anomus.

Liite 2. Esittelykirje vanhemmille.

Liite 3. Tutkimuslupa vanhemmille.

Liite 4. Haastattelurungot.

1 JOHDANTO

Toteutin tutkimukseni Naantalin kaupungin Keskustan Vuoropäiväkodissa. Tein kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen aiheesta kiusaaminen varhaiskasvatuksessa. Idea aiheesta tuli päiväkodin omalta työntekijältä, joka oli käynyt kiusaamista varhaiskasvatuksessa käsittelevässä koulutuksessa. Naantalin kaupungin kaikkien päiväkotien tulee tehdä vuoden 2012 aikana kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma, jonka tekemistä pyrin tutkimuksellani edistämään.

Halusin tutkimuksessani keskittyä juuri lasten mielipiteisiin ja ajatuksiin aiheesta, saada selville mikä lasten mielestä on kiusaamista ja millaisia kiusaamiskokemuksia heillä mahdollisesti on. Lisäksi haastattelin päiväkodin työntekijöitä siitä, mitä lasten välinen kiusaaminen heidän mielestään on, millaista kiusaamista päiväkodissa esiintyy ja miten he ovat tähän mennessä puuttuneet kiusaamistilanteisiin.

Tutkimukseni tavoitteena on edistää Naantalin kaupungin Keskustan Vuoropäiväkodin kiusaamisen ehkäisyn suunnitelmaa ja antaa tietoa siitä, millaisiin asioihin aikuisten tulisi kiinnittää huomiota. Tutkimuskysymykseni ovatkin mikä lasten mielestä on kiusaamista, millaista kiusaamista Vuoropäiväkodissa ilmenee sekä millä tavoin työntekijät puuttuvat kiusaamistilanteisiin.

Haastattelin tutkimuksessani yhdeksää lasta ja neljää työntekijää. Lasten haastattelut toteutin yksilöhaastatteluina, joissa käytin apuna luovana toimintana piirtämistä. Työntekijöitä haastattelin sekä ryhmänä että yksilönä. Tutkimusmenetelmäksi valitsin teemahaastattelun, sillä siinä haastattelija itse miettii haastattelukysymykset valmiiksi omien tutkimuskysymysten mukaan. Tällä tavoin haastattelujen tuottama aineisto vastaa mahdollisimman hyvin tutkimuskysymyksiin. Nauhoitin ja litteroin kaikki haastattelut, jonka jälkeen analysoin tulokset sisällönanalyysin avulla.

Opinnäytetyöni tietoperusta koostuu kahdesta osiosta, jossa esittelen tutkimukseen liittyvää teoriaa. Luvussa kaksi kerron varhaiskasvatuksen ja päiväkodin historiasta sekä lasten eettisestä kasvatuksesta. Luvussa kolme perehdyn lasten väliseen kiusaamiseen; mitä kaikkea se voi olla, kuinka yleistä se on ja mitä vaikutuksia kiusaamisella saattaa olla lapsen tulevaisuuteen. Lisäksi esittelen muutamia kiusaamisen vastaisia hankkeita päiväkodeissa ja kouluissa Suomesta sekä ulkomailta.

Teoriaosuuden jälkeen esittelen tutkimuksen taustat, tavoitteen ja tutkimuskysymykset. Lisäksi kerron valitsemastani tutkimusmenetelmästä, analyysimenetelmästä sekä aineistonhankinnasta. Tulososassa tutkimuksen tulokset on esitetty tutkimuskysymysten mukaisesti. Lopuksi pohdin ja arvioin tutkimukseni luotettavuutta sekä eettisiä kysymyksiä.

2 PÄIVÄHOITO JA LASTEN EETTINEN KASVATUS

2.1 Päivähoidon kehittyminen ja vuorohoito

Suomessa on alkanut yhteiskunnan järjestämä päivähoito lapsille 1860-luvulla. Silloin Uno Cygnaeus pyrki yhdistämään lastentarha- ja seimitoiminnan kansakoulun yhteyteen. 1880-luvulla alkoi varsinainen päivähoitotoiminta, kun Hanna Rothman perusti ensimmäisen kansanlastentarhan Sörnäisten alueelle. Tällöin toiminnassa yhdistyi lastentarhan sosiaaliset ja pedagogiset tehtävät. (Kauppinen 1991, 11; Lujala 2008, 205-207.)

Suomessa lasten oikeuksien julistus vahvistettiin vuonna 1991. Julistuksen mukaan lapsella pitää olla mahdollisuus terveeseen ja normaaliin kehitykseen ja hänelle on taattava sosiaalista turvaa ja koulutusta. Erikoishoitoa on annettava niille, jotka ovat sen tarpeessa vamman tai muun syyn takia. Julistus korostaa myös, että niille lapsille, joilta puuttuu perheen takaama turva ja huolenpito, on yhteiskunnan tarjottava sitä heille. Julistuksen tavoitteena on luoda kaikille lapsille mahdollisimman hyvät kasvuolosuhteet taustoista riippumatta. (Hämäläinen & Kangas 2010, 14.)

Päivähoitoa tarjotaan alle kouluikäisille lapsille ja se voidaan järjestää päiväkotihoidona, perhepäivähoitona, leikkitoimintana tai muuna päivähoitotoimintana. Päivähoidon tarkoituksena on auttaa lasten vanhempia kasvatustehtävässä ja edistää lasten kehitystä yhdessä vanhempien kanssa. Päiväkotihoidon voidaan järjestää tilassa, joka on tarkoitettu tällaiselle toiminnalle ja sitä kutsutaan päiväkodiksi. (Laki lasten päivähoitosta 19.1.1973/36.)

Suomessa lähes kaikilla lapsilla on vain yksi hoitopaikka. Joitakin lapsia kuitenkin saatetaan hoitaa kahdessakin paikassa, esimerkiksi vanhempien satunnaisten iltatöiden takia. Kunnallinen päivähoito on yleinen hoitomuoto ja päiväkodissa annettavan hoidon osuus on lähes kaksinkertainen perhepäivähoitoon verrattuna. (Takala 2000, 47.)

Vuonna 2010 Suomessa oli 223 000 lasta päivähoitossa. Kokonaisuudessaan 62 prosenttia 1-6 -vuotiaista suomalaisista lapsista oli kunnallisessa päivähoitossa tai vaihtoehtoisesti yksityisessä päivähoitossa. 1-2 -vuotiaiden hoitossa olevien lasten osuus oli 41 prosenttia ja 3-5 -vuotiaiden 73 prosenttia. Viimeiset kymmenen vuotta päivähoitossa olleiden lasten osuus on pysynyt lähes samana. Osuus on vaihdellut 59-63 prosentin välillä. 92 prosenttia päivähoitossa olleista lapsista oli kunnallisessa päivähoitossa. (THL 2010.)

Kansainvälisesti katsottuna Suomessa käytetään alle kouluikäisten lasten hoitoon melko paljon rahaa. Suomessa ei kuitenkaan investoida nimenomaan varhaiskasvatukseen niin paljon kuin muun muassa Tanskassa ja Ruotsissa, eikä esiopetuskaan tavoita lapsia niin paljon kuin muissa maissa. Tämä on hieman ongelmallista varhaiskasvatuksellisesta perspektiivistä katsottuna. (Hämäläinen & Kangas 2010, 11.)

Lasten hoitomuotoon vaikuttaa perheen lasten lukumäärä. Jos perheessä on useampi alle kouluikäinen lapsi, on kotihoito tällöin yleisempää. Kun lapsen hoitomuodoksi on valittu kotihoito, on useimmiten syynä halu hoitaa lasta itse. Noin joka kolmas mainitsee yhtenä syynä myös lapsen ikä ja kehitysvaiheen. Tämä kertoo halusta hoitaa pieniä lapsia itse kotona. Vanhemmat, jotka ovat valinneet lastensa hoitomuodoksi kunnallisen päivähoiton, kertovat useimmiten syyksi töihin menon. Muita usein mainittuja syitä ovat hoitopaikan sijainti sekä virikkeellinen ympäristö. (Takala 2000, 49-54.)

Perheen tuloilla on selvä merkitys kunnallisen päivähoiton valinnassa. Mitä pienemmät tulot perheellä on, sitä harvemmin käytetään kunnallista päivähoitoa. Toinen merkittävästi vaikuttava tekijä on vanhempien työtilanne. Kunnallista päivähoitoa käyttää vain kolmasosa perheistä, joissa vähintään toinen vanhempi on työtön. (Takala 2000, 72.)

Päivähoitoa ajatellaan ennaltaehkäisevänä lastensuojeluna. Tämän voi lukea myös päivähoitoasetuksesta päivähoitopaikan ensisijaisuudesta niille lapsille, joilla on päivähoiton tarvetta sosiaalisista tai kasvatuksellisista syistä. (Viittala 2006, 66: Asetus lasten päivähoitosta 16.3.1973/239.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005) ei ole kuitenkaan mainintaa lastensuojelusta yksittäisenä sisältöalueena (Viittala 2006, 66).

Päivähoidon tarkoituksena on antaa lapsille lämpimiä, turvallisia ja jatkuvia ihmissuhteita, jotka vaikuttavat monelta osin lapsen kehitykseen. Päiväkodin kasvuympäristön, jossa lapsi kehittyy ja kasvaa, on edistettävä lapsen fyysistä, emotionaalista ja sosiaalista kehitystä. Tämän lisäksi päivähoidon tehtävänä on tukea lapsen esteettistä, eettistä, älyllistä sekä uskonnollista kasvatusta. Päivähoidon toteutuksessa tulee ottaa huomioon lapsen ikä ja yksilölliset tarpeet. (Laki lasten päivähoitosta 19.1.1973/36.)

Nykyään päivähoito on olennainen alle kouluikäisten lasten hoito- ja kasvatustarjonnaksi. Päivähoidon tärkeimpänä tavoitteena on tarjota hoitoa kaikille niille lapsille, jotka sitä tarvitsevat. Tärkeää on, että päivähoito vastaa sekä lapsen että koko perheen tarpeisiin. Lapsen kasvatuksesta ja hoidosta vastaa ensisijaisesti kuitenkin lapsen vanhemmat. (Kauppinen 1991, 11–12.)

Suomalaisessa päivähoitossa on onnistuttu yhdistämään kasvatustehtävät sekä sosiaalipalvelut hyvin. Tästä syystä onkin alettu puhua niin sanotusta educare-mallista (EDUcation – esiopetus/varhaislapsuuden pedagogiikka, CARE giving – sosiaalipalvelu perheille). Myös päivähoidon hyvät resurssit ja fyysiset puitteet ovat osanaan edistäneet päivähoidon kehitystä. (Hujala ym. 1998, 3-4.)

Päivähoitoa ajatellaan lapsen yksilöllisenä oikeutena, eli jokaisella lapsella on oikeus päivähoitoon vanhempien töistä tai perheen muista tilanteista huolimatta. Kuitenkin todellisuudessa kyse on enemmänkin vanhempien oikeudesta. Päivähoito on suunniteltu alun alkaen, jotta vanhemmilla olisi mahdollisuus käydä töissä. Lapsilla ei siis ole välttämätöntä tarvetta saada päivähoitoa. Lapset eivät luonnollisesti omasta tahdostaan halua pois kotoa muualle hoitoon, ainakaan kovin pieninä. (Sinkkonen 2001, 127.)

Lasten näkökulmasta päivähoito koetaan erona vanhemmista ja erilaisena tilanteena, jossa hän joutuu olemaan uudessa, aluksi tuntemattomassa ympäristössä. Päivähoitoon sopeutuminen on kovin yksilöllistä; toisille lapsille

päivähoito ja sen rytmi sopivat ongelmitta, toisille taas ei. Monet eri tekijät vaikuttavat kuitenkin osaltaan lapsen omaan kokemukseen päivähoidosta. (Sinkkonen 2001, 129-130.)

Varhaisessa iässä aloitettu päivähoito ei aseta lapsen kehitystä suoranaiseen vaaraan. Päivähoidon tulee olla järjestetty niin, että lasten tarpeet tulevat tyydytetyiksi sekä fyysisellä, sosiaalisella että tunne-elämän tasolla. Myös hoitoaikojen tulee olla kohtuullisen pituisia lapsen ikä huomioon ottaen. Pitkät hoitoajat voivat osaltaan vaikeuttaa perheen sisäisiä suhteita ja järkyttää lapsen ja aikuisen välistä vuorovaikutusta. Kuitenkaan se, että päivähoidossa lapsi on jonkun muun aikuisen hoidettavana, ei vaikuta lapsen ja vanhempien väliseen kiintymyssuhteeseen. (Helenius ym. 2002, 41-42.)

Vuorohoidolla tarkoitetaan lasten päivähoitoa, joka järjestetään iltaisin, öisin ja viikonloppuisin. Päivähoitoa on järjestettävä mihin vuorokauden aikaan tahansa paikallisen tarpeen mukaan. (Asetus lasten päivähoidosta 16.3.1973/239.) Vuorohoitoa voidaan tarjota päiväkodeissa ympäri vuorokauden vanhempien työaikojen ja lasten hoitoaikojen mukaan (Naantali 2011).

Vuorohoito on kaupungin tarjoamaa erityispalvelua. Lasten hoitoaika vuorohoidossa on vanhempien työaika mukaan lukien työmatkat. Näin ollen lapsen hoitoaika saattaa helposti venyä päivittäin jopa kymmeneen tuntiin. Vuorohoitoa ei tarjota lapsille vanhempien vapaapäivinä tai lomilla. (Vuorohoidon muistilista 2012.)

Vuorohoito perustuu siihen, että kaikki vuoropäiväkotiin kirjatut lapset eivät ole hoidossa samaan aikaan. Vanhempien tulee toimittaa työvuoronsa päiväkotiin viimeistään viikkoa ennen lapsen haluttua hoitoaikaa, jotta päiväkoti voi varautua riittävällä määrällä työntekijöitä jokaiseen päivään. Jos vanhemmat työskentelevät myöhään iltaisin tai vastaavasti aloittavat aikaisin aamulla, miettivät vanhemmat ja työntekijät yhdessä, olisiko lapsen kasvun ja kehityksen kannalta paras vaihtoehto olla hoidossa myös öitä. (Vuorohoidon muistilista 2012.)

Lapsi tarvitsee vuorohoitoa usein vanhempien vuorotyön tai opiskelujen takia. Kun vuorohoidon tarve lakkaa, lapsi siirtyy pääsääntöisesti tavalliseen päivähoitoon. Vanhempien ja työntekijöiden välisen kasvatuskumppanuuden merkitys kasvaa, kun lapsi saattaa olla hoidossa useita päiviä peräkkäin. Vuorohoidossa on tärkeää ottaa erityisesti huomioon rutiinit hoitopäivän aikana, jotta lapsella itsellään olisi myös käsitys päivän kulusta. (Vuorohoidon työryhmä 1998, 17-21.)

2.2 Eettinen kasvatus päivähoitossa

Eettisen kasvatuksen avulla lapselle pyritään opettamaan hyvän ja pahan sekä oikean ja väärän erot. Alle kouluikäisten lasten kanssa eettisiä asioita pitää käsitellä tarpeeksi käytännöllisesti, sillä lapset eivät vielä ymmärrä laajoja ja kokonaisvaltaisia asioita, esimerkiksi ilmaston lämpenemistä. (Vienola 1986, 11-12.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan eettinen orientaatio on arvoja normimaailman kysymysten käsittelyä arjessa lasten kanssa, johon kuuluu aiemmin mainittujen hyvän ja pahan, oikean ja väärän erottamisen lisäksi myös valheen ja totuuden tunnistaminen. Eettiseen orientaatioon sisältyvät myös tasa-arvon, oikeudenmukaisuuden, vapauden ja kunnioituksen kysymysten käsittely. Näissä pohdinnoissa on tärkeää ottaa huomioon lasten kehitys- ja ikätaso. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 28-29.)

Eettisiin arvoihin liittyvät myös sekä moraalinen näkökulma että sosiaaliset taidot. Lapsi oppii kyllä ilman aikuisen ohjausta toimivat ja tehokkaat tavat toimia muiden lasten kanssa, mutta ne eivät aina ole eettisesti ja moraalisesti oikeita tapoja. Lapsi voi oppia, että aggressiivisella tai hyökkävällä käytöksellä saa halutun tuloksen aikaan nopeasti. Varhaiskasvatuksen työntekijöiden tehtävänä on kuitenkin opettaa, että haluttuun lopputulokseen pääsee toisellakin tavalla, joka on eettisesti hyväksyttävä. (Keltikangas-Järvinen 2010, 23-24.)

Kasvatusympäristöllä on suuri vaikutus lapsen eettiseen kehitykseen. Päiväkodin ja kodin välillä on usein eroavaisuuksia kasvatuksessa, mutta eroja saattaa löytyä myös sekä äidin ja isän välillä kotona että päiväkodissa eri työntekijöiden kesken. Ristiriitojen välttämiseksi on tärkeää, että vanhemmat ja varhaiskasvatuksen työntekijät tekevät tiivistä yhteistyötä ja kasvattavat lasta yhdessä. (Vienola 2011, 163.)

Neljän vuoden ikäisenä lapsi alkaa itse havainnoida ja kokeilemaan, miltä mikäkin toiminta muista tuntuu. Tällöin lapsessa tulee esille ”vertaismoraali”, jolloin hän luottaa, että toinen lapsi kertoo ja huomauttaa hänelle jos hän toimii väärin. Tässä vaiheessa lapsi tekee siis sosiaalista ja moraalista havainnointia toimiessaan. Tämän jälkeen lapsi siirtyy pikkuhiljaa omatoimisen moraalin vaiheeseen, jossa eettiset perusasiat sisäistyvät lapsen mieleen. (Vienola 1986, 95-96.)

Lasten eettiseen kasvatukseen vaikuttaa osaltaan myös se, millainen kehonkuva lapselle kehittyy. Se kehittyy sekä ulkoisten että sisäisten viestien kautta, ympäristöä seuraamalla ja havainnoimalla. Kehonkuvalla on vaikutusta myös lapsen minäkäsitykseen ja itsetuntoon. Lapsella on jo syntyessään temperamentti, joka vaikuttaa myös hänen tapaansa suhtautua uusiin tilanteisiin ja elämään ylipäätään. Nämä kaikki tekijät tulee ottaa huomioon suunniteltaessa varhaiskasvatuksessa eettisen orientaation sisältöjä ja tapoja opettaa lapsille oikeita ja vääriä toimintatapoja. (Vienola 2011, 165-166.)

Eettiseen orientaatioon sisältyy myös pelkojen, ahdistuksen ja syyllisyyden käsittely lasten kanssa. Näitä asioita tulee käsitellä lasten kanssa sellaisin keinoin, että lapsi ymmärtää ja tuntee olonsa turvalliseksi. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 29.)

3 LASTEN VÄLINEN KIUSAAMINEN

3.1 Kiusaamisen tavat ja muodot

Kiusaaminen määritellään usein jatkuvana ja pitkäkestoisena, joko fyysisenä tai psyykkisenä toisen vahingoittamisena. Kiusaamista voi olla yhtä lailla potkiminen ja lyöminen kuin kaveripiiristä syrjäyttäminen. (Kirves & Stoor-Grenner 2012a, 6.) Kiusaamisen sanotaan kohdistuvan usein puolustuskyvyttömään henkilöön. Pienten lasten kiusaamistilanteissa on kuitenkin vaikea määritellä, mikä teko on tahallista ja tiedostettua kiusaamista. (Kirves & Stoor-Grenner 2012b, 4.)

Salmivalli määrittelee kiusaamisen toistuvaksi voiman tai vallan väärinkäytöksi. Kiusaaminen on tiettyyn ja samaan ihmiseen kohdistuvaa, toistuvaa tahallista vihamielistä käyttäytymistä. Lasten välillä esiintyy nahistelua, kiusoittelua ja hännäämistä, mutta nämä eroavat huomattavasti systemaattisesta kiusaamisesta. Tällaiset erimielisyydet ovat useimmiten hetkellisiä, lyhytkestoisia ja kohdistuvat vuorotellen eri lapsiin, kun taas systemaattisen jatkuvan kiusaamisen uhri on sama. (Salmivalli 2003, 10-11.) Pienten lasten kiusaamistilanteissa tulee kuitenkin pohtia myös sitä, milloin lasten negatiivinen toiminta on tahallista ja tietoista (Kirves & Stoor-Grenner 2012b, 4). Myös varhaiskasvatuksen ammattilaisilla on vaikeuksia erottaa lasten väliset tahattomat konfliktit ja todellinen kiusaaminen toisistaan (Kirves & Stoor-Grenner 2012a, 7).

Useimmissa kiusaamisen määritelmissä mainitaan myös uhrin ja kiusaajan välisen voimasuhteen epätasapainosta. Kiusaamistilanteessa heikommalla uhrilla on vaikeaa puolustaa itseään negatiivisilta teoilta. Epätasapainoa voimasuhteisiin voi luoda moni asia. Kiusaaja voi olla joko fyysisesti voimakkaampi kuin uhri, verbaalisesti lahjakkaampi tai hänellä voi olla enemmän kavereita kuin kiusatulla. (Kirves & Stoor-Grenner 2012a, 6.)

Tänä päivänä on kuitenkin ongelmana se käsitys, mikä kaikki luokitellaan koulukiusaamiseksi. Kiusaamisongelmaa joko vähätellään tai liioitellaan helposti. Vähättely ilmenee siten, että kiusaamisen kuvitellaan kuuluvan lasten keskinäiseen vuorovaikutukseen tai ajatellaan, että lasten kuuluu oppia puolustamaan itseään. Liioittelua taas on se, että jokainen lasten välinen pienikin sanailu ja konflikti käsitetään kiusaamiseksi. Olennaisinta kiusaamisen tunnistamisessa kuitenkin on se, että samaa lasta vahingoitetaan toistuvasti joko fyysisesti tai henkisesti. (Salmivalli 2003, 12-13.)

Eräitä kiusaamisen syitä ovat esimerkiksi vallanhalu, pelko, ryhmäpaine, mustasukkaisuus ja kateus. Kiusaaja voi käyttää valtaa kompensoidakseen omaa heikkouttaan ja joskus kiusaaja saattaa haluta kostaa itse kokemansa vääryydet. Useimmiten lapset ovat mukana kiusaamisessa, koska pelkäävät itse joutuvansa kiusatuiksi. Tällainen vallan ja pelon hyväksikäyttäminen kiusaamisessa on voimakas yhdistelmä, sillä ihmiset pelkäävät eniten ryhmän ulkopuolelle joutumista. Tällä tavoin kiusaaja, jolla on valta ja jota kohtaan muut tuntevat pelkoa, pystyy hallitsemaan koko ryhmää. (Höistad 2003, 64-67.)

Missään kiusaamistilanteessa kiusaaja ei ole täysin yksin. Jokaisessa tapauksessa hänen taustallaan on vähintään yksi, joka kannustaa häntä kiusaamiseen, joko passiivisesti tai aktiivisesti. Yleistä varsinkin suurissa ryhmissä, kuten koululuokissa, on hiljainen hyväksyntä. Tämä tarkoittaa sitä, että kukaan muu ei uskalla ääneen vastustaa kiusaajan tekoja ja näin ollen kiusaaja kuvittelee, että muut ovat hänen kanssaan samaa mieltä ja tukevat häntä kiusaamisessa. Ryhmäpaineen alla voidaan saada toinen tekemään jotain sellaista, mitä hän ei muuten ikinä tekisi. Kiusaamistilanteissa tämänkin vallan käyttö on hyvin yleistä. (Höistad 2003, 67-69.)

Myös mustasukkaisuus ja kateus ovat usein syinä kiusaamiseen. On hyvin luonnollista, että tulee kateelliseksi sille, joka on saanut jotain mitä itsellä ei ole, tai jos toinen osaa jonkin taidon, mitä itse ei hallitse. Tällaisissa tilanteissa kiusaaminen on yleensä naurunalaiseksi saattamista tai selän takana pahan puhumista. (Höistad 2003, 69-72.)

Tyttöjen ja poikien kiusaaminen on erilaista. Tämä voisi johtua siitä, että tyttöjen ja poikien aggressiot ilmenevät eri tavoin. Pojilla on enemmän vapautta riehua ja olla äänekkäitä, kun taas tyttöjä opetetaan helposti olemaan hiljaa ja nätisti. Näin tytöt ehkä oppivat hiljaisemman ja ovelamman tavan tehdä kiusaa ja ilmaista aggressioitaan. (Höistad 2003, 93-94.)

Poikien kiusaaminen ilmenee usein ulkoisesti, sekä fyysisesti että sanallisesti. Heidän tapansa kiusata on meluisampi ja se on helpommin havaittavissa kuin tyttöjen. Poikien tapoja kiusata ovat muun muassa nimittely, haukkuminen sekä uhkailu. Myös konkreettiset fyysiset vahingonteot, kuten lyöminen ja potkiminen, ovat paljon yleisempiä pojilla kuin tytöillä. Tyttöjen kiusaaminen on useimmiten hiljaista ja sitä on erittäin vaikea huomata. Tyypillisimpiä kiusaamistapoja ovat juoruilu, syrjäyttäminen sekä ulkonäön kommentointi. Tyttöjen väliseen kiusaamiseen on paljon hankalampaa aikuisten puuttua, sillä he tekevät kaiken niin salassa ja hiljaa. (Höistad 2003, 94-101.)

Mannerheimin lastensuojeluliiton Kiusaavatko pienetkin lapset –raportin mukaan päiväkodissa esiintyviä kiusaamismuotoja ovat fyysinen, sanallinen ja psyykinen kiusaaminen. Fyysisen kiusaamisen tapoja ovat esimerkiksi potkiminen, töniminen, lyöminen, kamppaaminen, kivien ja hiekan heittäminen sekä nipistely. Haukkuminen, nimittely, selän takana puhuminen sekä vaatteiden tai hiusten kommentointi kuuluvat sanallisiin kiusaamistapoihin. Psyykkisen kiusaamisen tapoja taas ovat muun muassa uhkailu, kiristäminen, poissulkeminen ja selän takana puhuminen. (Kirves & Stoor-Grenner 2012a, 18-19.)

Kiusaamisen ehkäisy alle kouluikäisten lasten parissa –hankkeen tutkimuksessa lapsilta kysyttiin, mikä heidän mielestään on kiusaamista, ja vastauksina lapset sanoivat erilaisia fyysisiä tekoja ja verbaalisen väkivallan tapoja. Kun kysymystä hieman laajennettiin ja kysyttiin, mistä heille tulee paha mieli päiväkodissa, niin vastaukset sisälsivät myös henkisen kiusaamisen tapoja, kuten leikin ulkopuolelle jättäminen. (Kirves & Stoor-Grenner 2012a, 11.)

Kiusaamisen muodot jaetaan epäsuoraan ja suoraan kiusaamiseen. Epäsuoraa kiusaamista ovat muun muassa juoruilu, selän takana puhuminen ja valehtelu, kun taas suora kiusaaminen on hyökkäys uhria kohtaan, kuten potkiminen, lyöminen ja uhkailu. (Kirves & Stoor-Grenner 2012a, 4.)

Henkisen kiusaamisen tunnistamiseen vaaditaan paljon osaamista. Sitä sanotaan myös hiljaiseksi kiusaamiseksi tai piilokiusaamiseksi. Henkisen kiusaamisen seuraukset eivät ole mustelmia tai haavoja, kuten fyysisessä väkivallassa. Sen seuraukset ovat näkymättömiä ja vaikuttavat uhrin tunne-elämään, ja siksi henkisen kiusaamisen todistaminen onkin usein todella vaikeaa. (Holmberg-Kalenius 2008, 23.)

3.2 Kiusaamisen vaikutuksia

Koulukiusatuksi joutuminen jää yleensä elämään uhrin mieleen koko aikuisiänkin ajaksi. Jotkut tunnistavat omat oireensa vasta aikuisena ja ymmärtävät vasta silloin kokemiensa tekojen vääryyden. Koulun ja päiväkodin suhtautuminen kiusaamistapauksiin vaikuttaa paljon siihen, pystyykö kiusattu joskus unohtamaan tapahtuneet ja jatkamaan elämäänsä ilman pelkoja. (Holmberg-Kalenius 2008, 192-193.)

Pitkäkestoisella, jatkuvalla kiusaamisella on vaikutusta sekä kiusatun psyykkiseen että fyysiseen hyvinvointiin. Jo varhaislapsuudessa alkanut kiusaaminen voi luoda lapselle vääristynyttä ja kielteistä minäkuvaa sekä heikentää itsetuntoa. Kouluikäiselle lapselle voi syntyä pelko kouluun menemisestä ja kiusaaminen saattaa vaikuttaa lapsen keskittymiskykyyn. Psykkisten oireiden lisäksi lapsella saattaa ilmetä myös psykosomaattisia oireita, kuten painajaisia, vatsakipuja sekä vetäytymistä. (Hamarus 1998, 12.)

Salmivallin mukaan kiusaaminen ei ole ohimenevää vaan ennemminkin pysyvä tila, joka tekee siitä yhä traumaattisemman kokemuksen. Kiusattu lapsi on epäsuosittu sekä kiusaajan että pikkuhiljaa koko ympäröivän ryhmän silmissä. Kiusaamisen vaikutuksia lapselle ovat muun muassa yleinen ja sosiaalinen ahdistuneisuus, kielteinen minäkuva ja huono itsetunto sekä yksinäisyys ja

masentuneisuus. (Salmivalli 2003, 19-20.) On vaikeaa tietää, onko esimerkiksi ahdistuneisuus oire kiusaamisesta vai joutuuko uhriksi helpommin jo valmiiksi ahdistunut ja heikon itsetunnon omaava lapsi tai nuori. Kiusaamisen pitkäaikaisemmista vaikutuksista on kuitenkin enemmän tietoa ja se voi aiheuttaa tulevaisuudessa esimerkiksi ihmissuhdevaikeuksia. (Salmivalli 1998, 113.)

Pitkäaikainen ja toistuva kiusaaminen jättää aina pysyvät jäljet uhriin. Kiusatun voi olla tulevaisuudessa vaikea luottaa toisiin ihmisiin ja kokemukset aiheuttavat hänelle yksinäisyyden tunteita sekä itsetunnon ja minäkuvan vääristymiä. Pahimmissa tapauksissa kiusaaminen voi johtaa masennukseen, elämänilon katoamiseen ja lopulta jopa itsetuhoisiin ajatuksiin. Kiusaamisen jättämät jäljet eivät aina katoa kokonaan monien vuosienkaan päästä. (Lämsä 2009, 70-71.)

3.3 Kiusaamisen vastaisia hankkeita

Kiva Koulu –hanke

Yksi laajimmista kiusaamisen vastaisista hankkeista Suomessa on KiVa Koulu –toimenpideohjelma, joka on kehitetty Turun yliopiston psykologian oppiaineen sekä Oppimistutkimuksen keskuksen yhteistyönä. Opetusministeriö on rahoittanut ohjelmaa vuosina 2006-2009, 2009-2010 sekä 2011-2012. Noin 2500 koulua ympäri Suomea on rekisteröitynyt KiVa Koulu –ohjelman käyttäjiksi, joka on siis lähes 90 prosenttia Suomen perusopetuksesta vastaavista kouluista. (KiVa Koulu 2012.)

Hanke alkoi 1.9.2006. Tähän mennessä ohjelman työryhmä on luonut paljon konkreettisia välineitä ja materiaaleja opettajille työskentelyn avuksi. Työryhmän ajatuksena on ollut, että he haluavat tarjota muutakin kuin vain tietoa aiheesta. He halusivat, että jokaisella koululla olisi apuvälineet aloittaa kiusaamisen vastainen työskentely lasten kanssa. (Salmivalli 2011.)

KiVa Koulu –hankkeen työryhmä on tehnyt myös yläkouluikäisille virtuaalisen oppimisympäristön sekä alakouluikäisille pelin, joiden avulla rekisteröityneiden koulujen oppilaan voivat muun muassa tutustua erilaisiin kiusaamistapoihin sekä lukea erilaisia uutisia aiheesta. Internetissä on myös keskustelufoorumi koulujen opettajille, jossa he voivat jakaa kokemuksiaan ja keskustella hyvistä toimintatavoista yhdessä. (Salmivalli 2011.)

KiVa Koulu –työskentely on ennaltaehkäisevää ja koko ajan vaikuttavaa toimintaa. Kiusaamiseen ei puututa vain silloin, kun sitä nähdään ja sitä ilmenee konkreettisesti, vaan tarkoituksena on, että aihe on esillä jatkuvasti jollain tapaa ja materiaaleja käytetään läpi kouluvuoden. KiVa Koulu –ohjelma on Salmivallin mukaan paljon systemaattisempi ja strukturoidumpi kuin monet muut vastaavat ohjelmat. Materiaalit antavat selkeät ohjeet siihen, mitä tehdä, milloin tehdä ja miten tehdä, kun kiusaamista on havaittu. (Salmivalli 2011.)

Oppilaille pidetään oppitunteja kiusaamisesta, jotka voivat sisältää esimerkiksi keskusteluja, ryhmäharjoituksia tai elokuvia aiheesta. Tiettyjen tuntien jälkeen oppilaat pääsevät pelaamaan KiVa Koulu –peliä, jossa nousevat tunneilla käsitellyt asiat uudelleen esille ja näin oppilaat pääsevät pohtimaan kiusaamiseen ja etiikkaan liittyviä kysymyksiä itsekseen. Kouluissa on esillä myös KiVa Koulu –logoja sekä kiusaamisesta kertovia julisteita, jotka muistuttavat lapsia päivittäin hyvästä käyttäytymisestä ja kiusaamisen vastustamisesta. (Salmivalli 2011.)

KiVa Koulu –hankkeen tärkeimpänä tavoitteena on opettaa lapsille, että kaikilla on mahdollisuus vaikuttaa kiusaamisen loppumiseen. Vaikka ei olisi itse kiusaaja, ei tarkoita ettei heitä olisi ollenkaan. Kiusaajan ja kiusatun lisäksi ryhmässä on useimmiten myös hiljaisia hyväksyjiä, jotka eivät reagoi tai puutu kiusaamisen millään tavalla ja siten omalta osaltaan antavat sen jatkaa. Kertominen opettajalle kiusaamistapauksesta riittää puuttumiseksi ja sillä tavoin jokainen voi olla osaltaan vähentämässä kiusaamista. Työryhmän tekemiä materiaaleja ollaan kääntämässä myös muille kielille, jotta toimintaa pystyisi levittämään muihinkin maihin. (Salmivalli 2011.)

Kiusaamisen ehkäisy alle kouluikäisten lasten parissa –hanke

Vuosien 2009-2010 aikana Mannerheimin lastensuojeluliitto ja Folkhälsan toteuttivat yhteistyössä Kiusaamisen ehkäisy alle kouluikäisten lasten parissa – hankkeen. Hankkeen tavoitteena oli saada selville, millainen ilmiö kiusaaminen on pienten lasten keskuudessa. Sosiaali- ja terveysministeriö on ollut mukana rahoittamassa ja valvomassa hanketta. Hankkeen aikana on luotu käsikirja sekä pidetty koulutuksia kiusaamisen ehkäisystä, puuttumisesta ja sen tunnistamisesta. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2010.)

Hankkeen suunnittelijat Laura Kirves ja Maria Stoor-Grenner haastattelivat 3-6 –vuotiaita lapsia, lasten vanhempia sekä varhaiskasvatuksen työntekijöitä yhteensä kahdeksassa eri päiväkodissa (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2010). Suunnittelijat myös dokumentoivat sekä havainnoivat lasten ryhmätilanteita ja leikkejä samoissa päiväkodeissa (Kirves & Stoor-Grenner 2012a, 2).

Hanke toteutettiin keväällä 2009 ja siinä selvitettiin millainen ilmiö kiusaaminen on alle kouluikäisten lasten keskuudessa, kiusaavatko sen ikäiset lapset toisiaan ja miten kiusaaminen näyttäytyy varhaiskasvatuksessa. Hankkeen myötä haluttiin luoda kokonaiskuvaa pienten lasten kiusaamista koskevasta tutkimuksesta sekä kiusaamisen muodoista ja tavoista. Lisäksi selvitettiin kiusaamiseen puuttumisen käytäntöjä päivähoidossa. (Kirves & Stoor-Grenner 2012a, 2.)

Hankkeen tuloksena voitiin todeta, että kiusaamista on havaittavissa päiväkodeissa ja että kiusaamisen ennaltaehkäisevä työ on tärkeää aloittaa jo varhaiskasvatuksessa. Suomessa on noin 200 000 lasta päivähoidossa, joten se olisi toimiva väylä puuttua lasten väliseen kiusaamiseen. Useissa tapauksissa kiusaaminen alkaa jo ennen kouluikää. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2010.) Kiusaamisen kierre on tärkeää katkaista päiväkodissa, ennen kuin se on ehtinyt kunnolla alkaakaan (Kirves & Stoor-Grenner 2012a, tiivistelmä).

Project Anti Bully –järjestö

Maailmanlaajuinen Project Anti Bully on voittoa tavoittelematon järjestö ja sosiaalinen verkosto, jonka mottona on lause ”Raise awarness, not anger” (Lisää tietoisuutta, älä vihaa). Tällä hetkellä järjestö toimii yhteensä seitsemässä maassa: Amerikassa, Englannissa, Kanadassa, Meksikossa, Perussa, Uudessa-Seelannissa ja Australiassa. Järjestö perustettiin, jotta kiusatuksi joutuneet oppilaat voisivat keskustella kokemuksistaan ja saada tukea toisiltaan. (Project Anti Bully 2012.)

Järjestö on aloittanut erilaisia kampanjoita lisätäkseen tietoisuutta kiusaamisesta ja sen ehkäisemisestä. Näitä kampanjoita ovat esimerkiksi ”Chalk for Change” (Muutoksen liitu) sekä ”Hands for Courage” (Kädet rohkeudelle). Järjestön tutkimusten mukaan 86 prosenttia oppilaista kokee kiusaamista koulussa päivittäin ja tämän seurauksena kärsivät psyykkisistä, emotionaalisista sekä fyysisistä oireista. (Project Anti Bully 2012.)

”Chalk for Change” –kampanja alkoi vuonna 2010. Sen tavoitteena oli saada oppilaat hyväksymään toisensa ikään tai ihonväriin katsomatta. Tarkoituksena on ensin luoda keskustelua oppilaiden kesken ja tuoda julki erilaisia näkökulmia ja mielipiteitä kiusaamisesta. Tämän jälkeen käytetään apuna luovaa ja hauskaa tapaa, jossa oppilaat kirjoittavat tai piirtävät liiduilla omia ajatuksiaan kiusaamisesta tai kiusatuksi tulemisesta asfalttiin. Kampanjan voi toteuttaa esimerkiksi oman luokan tai koko koulun kanssa ja työskentelyssä on mukana Project Anti Bully –järjestö. (Chalk for Change 2012.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimuksen tausta

Tein tutkimukseni Naantalın kaupungille Keskustan Vuoropäiväkotiin. Olen ollut kyseisessä päiväkodissa töissä ja pyöritellyt mahdollisia tutkimuksen aiheita päässäni jo aiemmin. Tutkimusta ei ole varsinaisesti tilattu, vaan menin itse kysymään päiväkodin johtajalta ja työntekijöiltä mahdollisia aiheita, joista heille olisi hyötyä ja mikä olisi ajankohtainen. Esille nousi kiusaaminen varhaiskasvatuksessa, joka on ollut paljon esillä myös mediassa lähiaikoina. Yksi Vuoropäiväkodin työntekijöistä oli käynyt aiheita käsittelevän koulutuksen. Naantalın kaupungin päiväkotien tulee tehdä kiusaamisen ehkäisyn suunnitelmat vuoden 2012 aikana, ja tätä silmällä pitäen tein oman tutkimukseni aiheesta.

Keskustan Vuoropäiväkoti on 29 paikkainen kaupungin päiväkotit, joka tarjoaa normaalin päivähoiton lisäksi myös ilta-, yö- ja viikonloppuhoitoa. Päiväkodissa työskentelee 8 kokopäiväistä ja 1 osapäiväinen työntekijä. Päiväkoti sijaitsee vanhassa talossa Naantalın keskustassa, lyhyiden etäisyyksien päässä palveluista, puistoista ja meren rannasta. (Naantali 2011.)

Olin pohtinut kiusaamista opinnäytetyöni aiheena jo aiemmin. Kun kyselin ideoita päiväkodin työntekijöiltä ja esiin nousi kiusaaminen varhaiskasvatuksessa, tiesin heti että haluan tarttua tähän aiheeseen. Tutkimusta on paljon helpompi ja miellyttävämpi tehdä, kun aihe on oikeasti itseä kiinnostava ja innostava. Lainasin tammikuussa Vuoropäiväkodista työntekijöiden materiaaleja, joita he olivat saaneet Mannerheimin lastensuojeluliiton pitämästä koulutuksesta kiusaamisesta ja aloin heti perehtyä aiheeseen tarkemmin.

4.2 Tavoite ja tutkimuskysymykset

Vuoden 2012 aikana jokaisen Naantalin päiväkodin on tehtävä kirjallinen suunnitelma kiusaamisen ehkäisemiseksi ja pohdittava siihen puuttumisen keinoja. Tutkimukseni tavoitteena on tulosten hyödyntäminen kiusaamisen ehkäisyn suunnitelmaa tehdessä Vuoropäiväkotiin. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

- 1) Mikä lasten/työntekijöiden mielestä on kiusaamista?
- 2) Millaista kiusaamista Vuoropäiväkodissa ilmenee?
- 3) Millä tavoin työntekijät puuttuvat kiusaamistilanteisiin?

5 MENETELMÄT JA AINEISTO

5.1 Tutkimusmenetelmän valinta

Aineistoa rajataan monissa tutkimusprosessin vaiheissa. Ensimmäinen rajausta tapahtuu, kun päätetään tutkimuskysymys tai tutkimusongelma. Rajausta lisää aineiston hankinnan menetelmän valinta. On tärkeää miettiä tarkkaan, millaisella tai millaisilla menetelmillä saadaan mahdollisimman hyvä aineisto vastaamaan tutkimuskysymykseen. Tutkimuksen kenttätöyövaiheessa aineistoa rajataan, kun mietitään kuinka paljon sekä missä ja miten aineistoa kerätään. (Palmu 2007, 164-165.)

Tutkimusmenetelmäksi valikoitui teemahaastattelu, sillä sen avulla pystyy ohjaamaan aineistoa vastaamaan mahdollisimman hyvin tutkimuskysymyksiin. Etenkin kun haastattelin lapsia, minulla piti olla tarkkaan mietitty haastattelurunko (liite 4), jonka avulla jokainen tutkimuskysymys tulisi käytyä läpi. Lapset eivät tuota haastatteluissa itsenäisesti niin paljon informaatiota kuin aikuiset ja siksi heidän haastatteluissaan oli erityisen tärkeää pohtia kysymysten muotoja. Lisäksi kysymykset piti asetella niin, etteivät ne olleet johdattelevia.

Tutkimukseni aineiston keräsin huhtikuun aikana ollessani harjoittelussa Naantalin kaupungin Keskustan Vuoropäiväkodissa. Haastattelin yhteensä yhdeksän lasta, jokaisen yksitellen. Tavoitteenani oli ottaa tutkimukseen mukaan enemmän haastateltavia, mutta päiväkodin luonteen takia se ei onnistunut. Itse tein harjoitteluni aikana pääosin päivävuoroa ja moni iältään haastateltavaksi sopiva lapsi oli tällöin ilta- tai yövuoroissa.

Toteutin tutkimukseni haastattelemalla sekä päiväkodin lapsia että työntekijöitä. Haastattelut olivat teemahaastatteluja, joihin olin pohtinut valmiiksi teemat eli aihe-alueet, joista keskustelin haastateltavien kanssa. Lapset haastattelin yksittäin ja työntekijät yhdessä yhteisessä palaverissa, lähes keskustelun omaisesti. Lisäksi toteutin yhdelle työntekijälle yksilöhaastattelun. Nauhoitin kaikki haastattelut, jonka jälkeen litteroin ne.

Erilaisia haastattelutyyppejä on paljon, ja niiden jakoon vaikuttaa muun muassa se, kuinka tarkkaan kysymykset on etukäteen muotoiltu ja onko kysymysten järjestyksellä merkitystä haastattelutilanteessa. Teemahaastattelussa on valmiiksi mietityt aihepiirit, teema-alueet. Tässä haastattelutyypissä ei ole kuitenkaan tarkkaa kysymysten muotoilua ja järjestystä, joka taas on strukturoidulle haastattelulle oleellista. Jokainen etukäteen päätetty teema-alue käydään haastateltavan kanssa läpi, mutta niiden laajuus ja järjestys saattavat vaihdella haastatteluissa. Haastattelijalla on mukanaan jonkinlainen lista käsiteltävistä aiheista, mutta ei kuitenkaan valmiita kysymyksiä. (Eskola & Vastamäki 2001, 26-27.)

Tutkijat ovat eri mieltä siitä, onko haastattelu oikea menetelmä saada tietoon tutkittaville arkoja ja vaikeita asioita. Toiset ajattelevat, että kyselylomakkeella olisi parempi kerätä tällainen tieto, koska tutkittavilla on mahdollisuus vastata anonyymisti. Haastattelun hyötyjä on kuitenkin paljon. Haastattelun aikana tutkijan on esimerkiksi mahdollista pyytää tutkittavan tarkentamaan vastaustaan tai perustelemaan mielipiteitään. Haastattelun aikana voi esittää myös mieleen tulevia lisäkysymyksiä. Lisäksi jos kyseessä on hieman tuntematon aihe-alue, josta ei vielä löydy paljon tutkimustietoa, niin tutkijan on melko vaikeaa ennakoita tulevien vastausten suuntia. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 35.)

Jo teemahaastattelun nimikin kertoo sen, että haastattelu ei siis etene tarkkaan etukäteen mietittyjen kysymysten mukaan, vaan haastattelua varten on pohdittu yleisiä teemoja. Tämä tuo paremmin tutkittavien mielipiteitä esille, eikä sido paljonkaan tutkijan omiin näkökulmiin. Teemahaastattelu on enemmän strukturoimaton haastattelu kuin strukturoitu. Se on puolistrukturoitu siksi, että haastattelujen aihealueet ovat kaikille tutkittaville samat. Teemahaastattelusta puuttuu siis kysymysten tarkka muoto ja järjestys, joka on ominaista strukturoidulle haastattelulle, eikä se ole myöskään niin vapaa kuin syvähaastattelu. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 48.)

Haastattelua varten teemoja voi etsiä kirjallisuudesta, katsoa aikaisempia aiheesta tehtyjä tutkimuksia ja muuta aiheesta kirjoitettua, ja kerätä näistä omiin tutkimuskysymyksiin ja –ongelmiin vastauksia antavia teemoja. Teemat on

mahdollista johtaa myös omassa tutkimuksessa käytettävästä teoriasta. Teoreettinen käsite muutetaan mitattavaan muotoon, eli tässä tapauksessa haastatteluteemoiksi. Tärkeintä on kuitenkin pitää tutkimuskysymykset ja tutkimusongelmat koko ajan mielessä, ja pohtia teemat niin, että aineisto antaa niihin loppujen lopuksi vastauksen. (Eskola & Vastamäki 2001, 33.)

5.2 Haastatteluaineiston hankinta

Lasten haastattelu

Nykyään lapset ovat tasa-arvoisemmassa asemassa länsimaissa kuin ennen. Heidät otetaan vakavasti ja heitä halutaan kuunnella. Aikuinen on haastattelutilanteessa lapseen nähden valta-asemassa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 128; Alasuutari 2005, 152.) Tutkimushaastattelussa lapsen alaikäraja on noin neljässä ikävuodessa. Tätä ennen lapsen kielessä on paljon sanoja, joilla on merkityksiä vain hänelle itselleen. Pienten lasten haastattelua voi helpottaa muun muassa erilaisten kuvamateriaalien avulla. Lasten haastatteluissa itse puhuminen on usein melko sivuosassa ja tietoa kerätään keskustelun lisäksi muilla keinoilla, esimerkiksi leikeistä tai piirustuksista. Esikouluikäisen lapsen haastatteluissa suositellaan, että kysymykset olisivat 3-5 sanan pituisia ja että kysymyksissä olevat sanat olisivat ennestään lapselle tuttuja. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 129.)

Lisäksi tulee muistaa, että pienten lasten on vaikea keskittyä pitkiä aikoja. Tämä vaikeuttaa osaltaan haastattelun toteuttamista. Siksi suositellaankin, että haastattelu olisi lyhyt ja ytimekäs, pituudeltaan noin 15-20 minuuttia. Lapsi saattaa myös vierastaa haastattelijaa, joka tulee ottaa huomioon ja tutustua lapseen mahdollisimman hyvin ennen haastattelua. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 130.) Omassa tutkimuksessani en kokenut tätä ongelmaksi, sillä olen ollut haastateltavien lasten kanssa aikaisemminkin tekemisissä ollessani töissä Vuoropäiväkodissa.

Lapsen haastattelussa on tärkeää toimia lasten kielen mukaisesti. Haastattelun tavoitteena on ymmärtää lapsen kokemusmaailmaa ja usein oletetaan, että haastatteleamalla lasta saadaan hänen äänensä kuuluviin. Näin ei kuitenkaan aina ole. Koko vuorovaikutustilanne, lapsi sekä haastattelija vaikuttavat osaltaan siihen, millaista tietoa lapsi tuottaa. (Alasuutari 2005, 162.)

Valitsin tutkimukseeni haastateltavat lapset keskustellen yhdessä päiväkodin työntekijän kanssa. Valintaan vaikutti lapsen ikä, kuinka kauan hän oli ollut päiväkodissa sekä avoimuus ja puheliaisuus. Valitsin tutkimukseeni sekä kauan Vuoropäiväkodissa olleita että juuri aloittaneita lapsia, jotta näkisin vaikuttaako tämä kiusatuksi joutumiseen.

Haastateltaviksi kannattaa ottaa lapsia, jotka ovat puhetaitoisia ja rohkeita ilmaisemaan ajatuksiaan. Tässä on hyvä hyödyntää päiväkodin hoitajien tuntemusta lapsista. Arka lapsi voi pelästyä haastattelutilanteessa entisestään ja jopa pelätä hänen näkökulmastaan hyökkäävää aikuista. (Aarnos 2001, 145.)

Haastattelupaikka tulee miettiä jo hyvissä ajoin etukäteen ottaen huomioon haastateltavan, tässä tapauksessa lapsen, näkökulma (Eskola & Vastamäki 2001, 28). Lasta haastateltaessa on hyvä aloittaa kysymällä lapselle tutuista asioista, kuten perheestä ja kavereista. Myös jokaisen tutkimuksen teeman kohdalla on hyvä kysyä ensin onko hänellä omia kokemuksia aiheesta tai onko hän nähnyt tai kuullut siitä jotain. (Aarnos 2001, 147-148.)

Lasten haastatteluissa käytin apunani luovaa toimintaa. Haastattelun aluksi lapsi sai vapaasti piirtää jotain, mitä hänelle tulee kiusaamisesta mieleen. Annoin aluksi lapselle rauhan miettiä asiaa ja aloittaa piirtämistä. Hetken päästä kyselin jo hieman piirtämisen lomassa kiusaamiseen liittyviä kysymyksiä. Koin, että piirtäminen vapautti hieman lasten jännitystä ja kevensi tunnelmaa. Tutkimuskysymysten ja vakavien kiusaamiskeskustelujen välillä voitiin palata piirustukseen ja siihen, mitä lapsi oli siihen piirtänyt ja miksi. Nauhoitin ja litteroin kaikki haastattelut. Litteroitua tekstiä on fontilla Arial kokoa 12 yhteensä 17 sivua rivivälillä 1.

Työntekijöiden haastattelu

Toteutin työntekijöiden haastattelun ryhmähaastatteluna. Kun toisilleen jo entuudestaan tutut ihmiset haastatellaan ryhmässä, on tavanomaista että itse haastattelija voi jäädä melko ulkopuolelle ja parhaimmassa tapauksessa ryhmä alkaa tuottaa paljon erilaista tietoa ja keskustelemaan omista mielipiteistään ja ajatuksistaan (Alasuutari 1999, 152).

Keskeisenä ryhmähaastattelussa pidetään haastattelijan eli ryhmän vetäjän roolia. Haastattelijan tehtävänä on esittää kysymyksiä ja virittää keskustelua haluamiensa teemojen mukaan, mutta hän ei itse osallistu keskusteluun aktiivisesti. Hänen on tärkeää virittää myös hyvä ilmapiiri haastattelulle. (Valtonen 2005, 223.) Teemahaastattelu on mahdollista toteuttaa myös yksilöhaastatteluna. Se poikkeaa ryhmähaastattelusta nimensä mukaan niin, että haastateltavana on kerrallaan vain yksi henkilö. (Hirsjärvi ym. 2004, 199.)

Työntekijöitä haastattelin kahdella erilaisella haastattelumenetelmällä. Yhteensä haastattelin neljää päiväkodin työntekijää. Vuorotyön takia ryhmähaastatteluun pääsi osallistumaan vain kolme työntekijää. Koin, että otanta oli tällöin liian pieni ja halusin tehdä työntekijöille lisäksi yksilöhaastatteluja. Yhden yksilöhaastattelun jälkeen kuitenkin totesin, että saturaatiopiste oli tavoitettu, eli haastateltavien vastaukset alkoivat toistaa itseään eikä uusia näkökulmia tullut enää esille. Tämän vuoksi en kokenut tarpeelliseksi haastatella enempää työntekijöitä. Nauhoitin ja litteroin sekä ryhmähaastattelun että yhden työntekijän yksilöhaastattelun. Litteroitua tekstiä on fontilla Arial kokoa 12 yhteensä 9 sivua rivivälillä 1.

Yksilöhaastattelut ja ryhmähaastattelut tuottavat siis tutkitusti erilaista aineistoa. Ryhmähaastatteluista usein ajatellaan, että haastateltavat eivät uskalla kertoa kaikkea muiden kuullen ja näin ollen vastaukset jäisivät melko pintapuolisiksi. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että jompikumpi haastattelumenetelmä olisi toistaan parempi. Tärkeintä on saada vastauksia omiin tutkimuskysymyksiin. (Alasuutari 1999, 153.)

5.3 Analyysimenetelmä

Tutkija vaikuttaa aina omalla persoonallaan aineiston tulkintaan. Tutkijalla on eräänlaiset teoreettiset "silmälasit", joiden kautta hän tulkitsee havaintoja ja kokemuksia kentällä. Näitä näkökulmia ovat muun muassa psykologinen ja sosiologinen. Tutkijan on melko vaikea analysoida aineistoa ilman, että omat ennakkoluulot ja ajatukset vaikuttaisivat lopputulokseen. (Rantala 2007, 135-136.)

Aloitin aineistoni jäsentelyn ja ryhmittelyn tietokoneella. Litteroituani tekstin kävin vastauksia suurpiirteisesti läpi ja siirtelin vastauksia oikeiden tutkimuskysymysten alle. Tämän jälkeen tulostin vastaukset, jotta pystyin tekemään eri väreillä tarvittavia lisämerkintöjä saadakseni vastaukset jaettua tutkimuskysymysten mukaan. Tässä vaiheessa aloin jo kunnolla analysoida aineistoa sisällönanalyysin avulla.

Sisällönanalyysissä haastattelujen litteroitua tekstiä kuvataan kvantitatiivisesti. Analyysissä tutkitaan sitä, millä tavalla jostakin asiasta on sanottu ja minkälaisia huomioita haastateltava on nostanut esille. Tutkijan asettamiin tutkimuskysymyksiin vastataan määrällisin mittaustuloksien, eli lasketaan kuinka monta kertaa esimerkiksi jotain sanaa on käytetty. Sisällönanalyysissä edetään usein aineistolähtöisesti ja tutkija pyrkii nostamaan aineistostaan esille poikkeavia tuloksia sen sijaan, että etsisi niistä yhtäläisyyksiä. (Eskola & Suoranta 1999, 186-187.)

Tulevassa kappaleessa tutkimustuloksia käydään läpi tutkimuskysymysten mukaan. Lainaukset ovat otteita haastatteluista ja ne on kirjoitettu raporttiin sanatarkasti juuri siinä muodossa, kun haastateltava on sen sanonut. Lainausten perässä olevat koodit L1, L2, L3... kertovat, kenen lapsen haastattelusta lainaus on. Koodit T1, T2, T3... taas kertovat, ketä työntekijää lauseessa on lainattu ja H tarkoittaa haastattelijaa.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

6.1 Kiusaamisen määrittely

Tutkimukseni tuloksista huomasin, että useiden lasten oli vaikea määrittellä kiusaamista, jos kysyttiin vain, mitä kiusaaminen hänen mielestään on. Tähän kysymykseen lapset vastasivat kiusaamisen näkyvimpiä, fyysisiä tapoja, kuten lyöminen, potkiminen ja töniminen. Kun hieman selvitin lapsille tutkimuskysymystäni ja tarkensin, että mistä asioista heille tulee paha mieli, niin vastauksia tuli monipuolisemmin.

Yleensä ku kiusataa ni suu on alaspäi. (L4)

Yleisimpiä lasten antamia vastauksia olivat lyöminen (9), töniminen (7), pureminen (2), nauraminen (2), lelujen ottaminen (2) ja potkaiseminen (2), kun kysyin mitä kiusaaminen heidän mielestään on tai mistä he pahoittavat mielensä. Yksittäisissä vastauksissa tuli esille, että kiusaamisena koetaan myös satuttaminen, hakkaaminen, huoneen sotkeminen ja siivoamatta jättäminen sekä nimittely.

5-6 -vuotiaat lapset osasivat ajatella kiusaamista erilaisista näkökulmista. Heidän vastauksiensa mukaan kiusaamista on myös anteeksi pyytämättä jättäminen, toisen lapsen pakottaminen tulemaan esimerkiksi kylään tai syntymäpäiville sekä leikin ulkopuolelle jättäminen. Yksi vastaajista kuvaili myös huijaamista kiusaamisen tapana.

– – huijaaminenki vois olla jotai kiusantekoo, et ku jos sanoo ”mä oon sun kaveri ja leikin sul yhden päivän” ja sitte ”jee” sanoo se ketä ei ennen oo ollu sen kaveri, ja sit ku se päivä tulee millon ne leikkii ni mä sanon ”ei, mä en leiki sun kaa” se on sellasta niinko huijaamista ja kiusaamista, ettei niinko toisesta tunnu kivalta ku toinen on sanonu. (L2)

Nämä vanhempien lasten kuvailemat kiusaamistavat kuuluvat sanallisen sekä psyykkisen kiusaamisen tapoihin. Pienempien lasten on ehkä vaikeampi ymmärtää nämäkin teot kiusaamisena, vaan he käsittävät että kiusaaminen on ennemmin fyysisiä tekoja ja konkreettista satuttamista. Haastattelujen tuloksien

perusteella lapset kokevat kiusaamisena myös suuttumisen, toisten leikin pilaamisen, piirustuksen sotkemisen, hiekan heittäminen toisen päälle sekä hiusten repimisen.

Päiväkodin työntekijät määrittivät kiusaamisen pitkälti samalla tavalla kuin lapsetkin. Se, että jätetään toinen leikkien ulkopuolelle tai vain käännetään selkä toiselle sekä pilkkaaminen, haukkuminen ja toisen arvosteleminen ulkonäön tai muun perusteella nousivat ensimmäisenä puheeksi. Lisäksi työntekijät sanoivat kiusaamisen olevan myös fyysistä tönimistä, puremista, potkimista ja lyömistä.

– – ja sit on kyl yhtälailla sitä, mitä voi pitää mun mielest huolestuttavanaki kiusaamisena, et isompi lapsi tönii, tuuppii pienempää. Niinko et mene pois. Ja siis selkeesti pienemmän. Et tiedostaa et mä oon isompi ja vahvempi. Hiljasii pahantekijöitä, yrittää ettei aikuiset näe. (T1)

Haastattelussa työntekijöiden keskustelun aiheeksi nousi se, että nykyään pienemmätkin lapset ”kiusaavat” isompia, kun he haluaisivat mukaan leikkiin ja pyrkivät näin saamaan huomiota. Myös erityisesti henkisen kiusaamisen tapoja, kuten leikin ulkopuolelle jättäminen ja jonkinlainen syrjiminen, on yleistynyt pienten lasten keskuudessa.

Tuntuu ihan oikeesti et yllättävän paljon pienilki lapsil on sitä henkist - - just sitä et sanattomasti vaan niinko nostetaan nokka ylös ja käännetään selkä jolleki ja, suljetaa tavallaa jonkun ulkopuolelle ihan vaa omalla keholla, näytetään niinko sanattomasti viestittää et sä et niinko sovi tänne. Ja useimmiten ne on ne ujut ja arimmat ketkä jää ulkopuolelle. (T1)

Lisäksi työntekijät ovat tiedostaneet, että myös niin sanottuja ”hiljaisia pahantekijöitä” on havaittavissa tässä päiväkodissa. Tämä tarkoittaa sitä, että aikuisten läsnä ollessa lapsi käyttäytyy hyvin ja on kiltti muille, mutta kun lapsi huomaa, ettei aikuinen ole näkemässä, hän saattaa aloittaa kiusanteon. Työntekijöiden mukaan lapsetkin tiedostavat jo, ketkä ovat lapsiryhmässä villimpiä ja saavat useammin negatiivista palautetta käytöksestään. Lapset osaavat myös laittaa kiusanteon toisen lapsen syyksi jopa silloin, kun kyseinen lapsi ei ole edes hoidossa.

6.2 Kiusaamisen ilmenemismuodot

Kun lapsilta kysyttiin, millaista kiusaamista he ovat mahdollisesti kokeneet, kuulleet tai nähneet omassa päiväkodissään, vastaukset sisälsivät suurimmaksi osaksi fyysisen kiusaamisen tapoja. Eniten päiväkodissa on lasten mielestä toisten lyömistä (4) ja tönimistä (3). Lisäksi lapset mainitsivat piirustuksen sotkemisen, leikin sotkemisen ja riehumisen, keinusta pois tönäisemisen sekä raapaisemisen kysyttäessä kiusaamisesta juuri tässä päiväkodissa.

Haastattellessani lapsia ja kysyessäni heidän kiusaamiskokemuksistaan tässä päiväkodissa monet lapsista kertoivat tilanteita ja tapauksia, jotka olivat tapahtuneet ulkona leikkiessä. Myös lasten vastauksista tuli esille, että tämän päiväkodin lapset jättävät toisia leikkien ulkopuolelle (2). Kysyin lapsilta myös, kokevatko he tulevansa kiusatuksi päiväkodissa. Yksi yhdeksästä vastasi myöntävästi.

– – mä oon kuullu sellatti, ku yks on sanonu et mä en enää tykkää sust, ni must tuli tosi paha mieli. (L4)

Työntekijöiden haastattelujen mukaan lasten keskuudessa ilmenee paljon uhkailua ja kiristämistä muun muassa syntymäpäiväkutsuilla. Myös toisen lapsen jättämistä leikin ulkopuolelle on havaittavissa etenkin tyttöjen keskuudessa.

Pojilla on jotenki luonteenomasempaa se, et tehdään porukassa, on joukkuepelejä ynnä muuta, mut tytöt on enemmän usein kaksin, eikä kolmas mahdu millään mukaan. Sama jako jatkuu kouluun. (T2)

Tällä hetkellä päiväkodissa on työntekijöiden mukaan myös aikaista enemmän toisten hännämistä, ärsyttämistä ja lällättelyä varsinkin erään lapsen kohdalla. Työntekijät kuitenkin uskovat, että se on tämän lapsen tapa yrittää päästä leikkiin mukaan ja saada kavereita. Työyhteisö on yhdessä puuttunut tähän ja he yrittävät opettaa lapselle vaihtoehtoisia, eettisesti oikeita lähestymistapoja.

Työntekijöiden mielestä kellonajalla ei ole merkitystä kiusaamistapauksissa. Vaikka yleensä iltaisin hoidossa on pienempi ryhmä lapsia, saattaa kiusaamista ilmetä enemmän juuri silloin. Haastattelussa nousee puheeksi tilanne, kun lapsi

tulee ”kesken päivän” hoitoon ja muut lapset ovat jo ehtineet aloittaa yhdessä leikin. Tällaisessa tapauksessa lapsen saattaa olla hyvin vaikea päästä leikkiin mukaan ja syrjintää ja kiusaamista on havaittavissa herkästi. Työntekijät korostavatkin yhdessä, kuinka tärkeää näissä tilanteissa aikuisen on olla tukena ja ohjata lapsi leikkitalanteisiin.

Kiusaamistilanteissa ja –tapauksissa työntekijät eivät huomanneet eroa lasten leikkiessä ulkona tai sisällä. Heidän mielestään kuitenkin vuodenaika vaikuttaa paljonkin lasten käyttäytymiseen. Etenkin ennen joulua sekä keväällä, kun odotellaan jo lomien alkua, lapset ovat levottomia ja väsyneitä.

Ennen joulua sen kyl huomaa, se kaikki jouluhössötys, ja kyl kevät on toinen, siel rupee oleee kouluun lähtijät ne rupee oleee nii väsynei, ja lapsil on pitkä vuosi takana, joillain ei oo ollu lomaa ollenkaan. Ja lapsil on joillain hirveen pitkii päivii. Tääl voi olla edellisen päivän ja seuraavan päivänki viel. Tottakai seki heijastuu lapsiin et on väsyny ja aggressiivisempi. (T1)

6.3 Tapoja puuttua kiusaamiseen

Yleisin puuttumistapa kiusaamistilanteisiin työntekijöiden kesken on se, että keskustellaan asianosaisten lasten kanssa tilanne läpi ja kiusantekijä pyytää lopuksi anteeksi. Joskus saattaa kestää kauan ennen kuin lapsi on valmis pyytämään toiselta anteeksi, mutta niissä tapauksissa hän istuu miettimässä niin kauan, kunnes on valmis anteeksipyyntöön. Lasten mielestä aikuisten yleisin puuttumistapa on kuitenkin jäähypenkki (8).

L6: Mua sattuu ja mä rupesi itkeä kauheesti.

H: No miten kás se sitte, mitäs aikuiset sitte teki?

L6: Laitto sen jäähyille.

Lasten haastattelujen mukaan aikuisilla on useampia erilaisia keinoja puuttua kiusaamistilanteisiin. Yksittäisissä vastauksissa tuli esille muun muassa vihaisen ilmeen näyttäminen, komentaminen, suuttuminen sekä sisälle miettimään laittaminen.

Lasten haastatteluissa tuli myös esille, kuinka omatoimisia he osaavat olla kiusaamistilanteissa. Osa lapsista kertoi menevänsä sanomaan aikuiselle

nähdessään tai kokiessaan kiusaamista (2) ja osa oli omatoimisesti mennyt pyytämään anteeksi kaverilta loukatessaan häntä (2). Yksi lapsi kertoi myös itse puolustavansa itseään tai pyytävänsä kavereita apuun kiusaamistilanteissa. Yhdessä haastattelussa tuli esille, että lapsi on itse pyytänyt muita lapsia lopettamaan kiusanteon sellaista nähdessään.

– – eiku mä oon aina sanonu et lopettakaa toi riitely ja kinaamine. (L6)

Työntekijöiden mukaan aihe on ollut esillä sekä päiväpiireissä että välillä myös satukirjoja lukiessa. Kiusaamisesta on keskusteltu yhdessä lasten kanssa ja pohdittu siitä seuraavia tunteita. Kiusaaminen on ollut käsittelyssä myös, kun päiväpiireissä on käytetty Askeleittain –materiaaleja. Työntekijät pitävät näitä ennaltaehkäisevinä toimintatapoina.

Työntekijät mainitsevat myös yhtenä ennaltaehkäisevänä toimintatapana pienryhmätoiminnan. Kun aikuiset jakavat lapset pienempiin leikkiryhmiin, he pystyvät jo mahdollisesti etukäteen estämään joitain kiusaamistilanteita. Lisäksi tällä tavoin pyritään myös siihen, että aikuinen olisi jokaisessa tilanteessa läsnä, ettei kiusaamista pystyisi tapahtumaan niin, ettei aikuinen ole tietoinen siitä. Tänä vuonna päiväkodissa esitettiin myös muutamaan otteeseen nukketeatteriesitys, jossa käsiteltiin syrjimistä ja kiusaamista.

– – ja sit sitä et aikuiset päättää et ketkä leikkivät yhdessä, semmost ohjaavaa toimintaa ettei niit rasavillei laiteta samaa paikkaa kolistelemaa sarviaan. Ja onhan se ennaltaehkäisevää et aikuinen on paikalla, niinku siinä näkemässä. (T1)

Vuorohoidon luonteen omaisesti lapsia tulee pitkin päivää hoitoon, joka osaltaan voi vaikuttaa jonkun lapsen syrjäytymiseen ryhmästä. Työntekijät ovatkin heränneet siihen, että heidän tulisi aktiivisemmin ohjata hoitoon tulevia lapsia johonkin pienryhmään ja varmistaa, että lapsi pääsee sujuvasti mukaan leikkiin.

– – jotku leikkii tos ja joku tulee ovest sisään, ni sehän on niinku mejän velvollisuus mennä viemää se laps niinku johonki ryhmää ja sanoo et tää tuli nyt hoitoo et hän tulee nyt tähä leikkii ja kattoo et hän pääsee siihe mukaan, ettei hänen tarvii ite tääl kattella ja miettii et mihi hän nyt menis ja kuka mut ottaa, et ei tulis sitä tilannet et vois sanoo et ei me oteta sua. (T2)

Eräs työntekijä mainitsee sen, kuinka helposti tulee puututtua kiusaajan tekemisiin ja komennetaan häntä. Harvemmin kuitenkaan muistetaan kysyä kiusatuksi joutuneen lapsen tuntemuksia tai ajatuksia. Olisi tärkeää kohdistaa huomiota myös häneen eikä pelkästään pahantekijään. Lisäksi puheeksi nousi se, että välillä täytyisi antaa lasten yrittää selvittää tilanne keskenään eikä aikuisen tarvitse aina rynnätä välittömästi väliin. Näissäkin tilanteissa aikuisen on kuitenkin hyvä tarkkailla selvittelyn etenemistä.

H: Onks se tääl joskus sellast robottimaista anteekspyytämistä?

T1: – – huomaa et varsinki sellasil lapsil ketkä tekee sitä kiusaa useemmin, tai sanotaan näin et ketkä jäävät kiinni useemmin. Ja tietysti se on valitettavaa, mut et millään ei voi kaikkee nähdä ja kuulla. Ja se, et minkä sä tunnet et mikä sun mielest on kiusaamist ni se ei välttämät mun mielest oo kiusaamista, tai päinvastoin. Et se täytyy mennä sen mukaa ketä on se kiusaamisen kohde. Et jos hän kokee sen kiusaamisena ni silloin siihen pitää puuttua.

7 YHTEENVETO JA ARVIOINTI

7.1 Keskeisten tulosten yhteenveto

Haastattelemani työntekijät ja lapset määrittivät kiusaamisen pitkälti samalla tavalla. Esiin nousi sekä fyysisen että psyykkisen ja sanallisen kiusaamisen tapoja. Salmivallin mukaan kiusaaminen on jatkuvaa, samaan lapseen kohdistuvaa kiusantekoa (Salmivalli 2003, 10-11). Haastateltavat ovat siis kuvailleet tekoja, jotka eivät yksittäisinä tapauksina täytä kiusaamisen kriteereitä.

Lasten haastatteluissa ilmeni myös tyttöjen ja poikien erilaiset kiusaamistavat. Kysyttäessä pojilta, mitä kiusaaminen heidän mielestään on, vastaukset rajoittuivat pitkälti fyysisen kiusaamisen tapoihin. Poikien tavat kiusata ovatkin usein fyysisempiä, kuten haukkuminen ja potkiminen, kun taas tytöt tekevät kiusaa esimerkiksi juoruilemalla tai syrjäyttämällä toisen pois leikeistä (Höistad 2003, 94-101). Tyttöjen vastaukset sisälsivät poikien vastauksia enemmän myös psyykkisen kiusaamisen tapoja.

Työntekijöiden mukaan pienten lasten kiusaaminen on yleistynyt. On kuitenkin tärkeää muistaa, että pieni lapsi saattaa myös tahattomasti ja tiedostamattaan käyttäytyä huonosti tai loukata toista lasta (Kirves & Stoor-Grenner 2012b, 4). Työntekijät kertovat, että varsinkin psyykkinen kiusaaminen on lisääntynyt jo pienten lasten keskuudessa.

Lasten kertoessa omista kiusaamiskokemuksistaan, esille tuli pitkälti fyysisiä kiusaamisen tapoja. Samanlaisia tuloksia saivat Kirves ja Stoor-Grenner omassa tutkimuksessaan (Kirves & Stoor-Grenner 2012a, 11). Lisäksi lasten kertomat kiusaamistapaukset olivat tapahtuneet enimmäkseen ulkona. Yleinen kiusaamiskokemus oli myös leikin ulkopuolelle jääminen. Haastattelujen mukaan yksi yhdeksästä lapsesta koki itse olevansa kiusattu.

Työntekijöiden havainnot kiusaamisesta erosivat lasten kokemuksista. Heidän mielestään fyysinen kiusaaminen, lyöminen ja potkiminen, on vähentynyt huomattavasti viime vuosien aikana. Sen sijaan psyykinen kiusaaminen, kuten uhkailu ja kiristäminen, ovat lisääntyneet. Lisäksi työntekijät ovat kiinnittäneet huomiota toistuvaan hännäämiseen ja lällättelyyn, joka on heidän mielestään eräänlainen tapa yrittää päästä mukaan leikkeihin.

Lasten mielestä yleisin aikuisten puuttumistapa kiusaamistilanteisiin on laittaa lapsi jäähyllä. Lisäksi lapset kertoivat aikuisten usein keskustelevan lasten kanssa riidan sovituksi ja lopuksi lapsi pyytää anteeksi. Yksittäisinä vastauksina haastattelemani lapset mainitsivat myös itse pyytävänsä kavereita lopettamaan kiusaamisen tai puolustavansa kaveria. Samanlaisia vastauksia ilmeni myös Kirves ja Stoor-Grennerin tutkimuksessa (Kirves & Stoor-Grenner 2012a, 39).

Työntekijät mainitsivat puuttumistavoikseen kiusaamistapauksissa keskustelun ja jäähyenkin. Lisäksi he kertoivat käyttävänsä ennaltaehkäisevinä toimintatapoina muun muassa nukketeatteria ja pienryhmätoimintaa. Aihetta oli käsitelty myös tunnetaitoja kehittävän Askeleittain –materiaalin sekä erilaisten kirjojen avulla.

7.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen laadukkuuteen pystyy vaikuttamaan paljon jo tutkimuksen alussa ja sen aikana. On hyvä tarkastaa haastatteluja tehdessä, että nauhoitusvälineet ovat mukana, mahdollisesti myös sähköjohto. Aikaisemmin hyvin suunniteltu haastattelurunko on myös tärkeä. Haastattelun aikana voi tarkistaa että mikrofoniin johto on paikallaan ja että tallennin toimii. Haastattelun laatuun vaikuttaa myös se, kuinka pian haastattelun jälkeen se litteroidaan. Haastatteluaineiston luotettavuus riippuu loppujen lopuksi myös sen laadusta. Kaikki edellä mainittu vaikuttaa siis myös tutkimuksen luotettavuuteen. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 184-185.)

Litteroin haastattelut yksitellen heti samana päivänä kun olin toteuttanut sen. Haastatteluja tein yhteensä noin yhden kuukauden ajan. Tämän jälkeen aloin

heti kirjoittamaan tuloksia. Lisäksi minulla oli haastattelujen tukena haastattelurunko (liite 4), joka lisää edelleen tutkimuksen laadukkuutta ja luotettavuutta.

Otantani tutkimuksessa on todella pieni, jonka vuoksi tuloksia ei voi millään tavoin yleistää. Laadullisessa tutkimuksessa yleistettävyys ei olekaan tarpeenmukaista. Opinnäytetyöni tavoitteena oli edistää juuri Naantalın kaupungin Keskustan Vuoropäiväkodin kiusaamisen ehkäisyn suunnitelman laatimista ja siinä tavoitteessa olen mielestäni onnistunut. Tulokset kertovat kyseisen päiväkodin kiusaamiskokemuksia lasten ja työntekijöiden näkökulmasta.

Ihmistieteissä eettisiä kysymyksiä tulee vastaan koko ajan. Ihmisiä tutkittaessa tärkeimpiä eettisiä periaatteita ovat luottamuksellisuus, yksityisyys, seuraukset sekä informointiin perustuva suostumus. Eettisiä kysymyksiä voi olla toki paljon muitakin, muun muassa tutkijan toimintaa ja laillisuuskyymyksiä koskevia pohdintoja. Varsinkin haastattelussa, jossa ollaan tutkittavan ihmisen kanssa suorassa kontaktissa, ovat eettiset ongelmat usein hyvin monimuotoisia. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 19-20.)

Pyysin tutkimustani varten lasten vanhemmilta luvan, saako heidän lapsensa osallistua tutkimukseen. Tämän lisäksi minun olisi kuitenkin pitänyt kysyä myös jokaiselta lapselta heidän halukkuutensa tutkimukseen osallistumiseen. Koen, etten antanut kaikille lapsille edes mahdollisuutta kieltäytyä osallistumasta. Tutkimuksen aineisto olisi voinut mahdollisesti olla laadukkaampaa, jos osallistuminen olisi perustunut vapaaehtoisuuteen ja haastattelutilannetta ennen aiheesta olisi keskusteltu esimerkiksi yhdessä kaikkien lasten kanssa.

8 POHDINTA

Kiusaaminen varhaiskasvatuksessa on ollut tämän vuoden aikana paljon esillä mediassa, niin lehdissä kuin televisiossakin. Kiusaamiseen on tärkeää puuttua jo varhaisessa vaiheessa, jotta se saadaan loppumaan ennen kouluikää. Koulukiusaamisella voi olla suuria vaikutuksia ihmisen koko loppuelämään ja se voi olla syynä muihin sosiaalisiin ongelmiin, kuten riippuvuuksiin tai itsemurhiin. Sosiaalialalla tavoitteena on ehkäistä ongelmia ennen kuin niitä ehtii syntyä. Siksi puuttuminen ongelmiin jo päiväkodissa on tärkeä osa sosiaalialan työtä. Tällaisia asioita ovat niin lasten kiusaaminen, vanhempien ongelmat kasvatuksessa kuin esimerkiksi perheen taloudelliset ongelmat.

Mietin pitkään, toteuttaisinko työntekijöiden haastattelun yksilö- vai ryhmähaastatteluna. Päädyin lopulta kuitenkin ryhmähaastatteluun, koska ajattelin näin saavani syvempiä ja näkökulmiltaan laajempia vastauksia. Ryhmähaastattelun aikana haastateltavat kuulevat toistensa ajatuksia ja mielipiteitä ja ne voivat taas herättää uusia näkemyksiä haastateltavissa. Yhden yksilöhaastattelun perusteella voin todeta, että mielestäni vastaukset jäivät osittain suppeammiksi ja pinnallisemmiksi yksilöhaastattelussa.

Lasten haastattelujen toteutusta pohdin myös kauan. Pari- tai ryhmähaastatteluissa lapset olisivat joko olleet avoimempia ja vastausten näkökulmat laajempia tai he olisivat saattaneet hermostua toisen lapsen läsnäolosta ja näin ollen olla vastaamatta lainkaan totuuden mukaisesti. Samoja ongelmia olisi saattanut olla myös yksilöhaastatteluissa, jos haastattelija olisi ollut heille vieras. Koin kuitenkin olevani lapsille tuttu ja turvallinen aikuinen, jolle he pystyvät avoimesti kertomaan omista tuntemuksistaan ja kokemuksistaan. Tämän vuoksi päädyin yksilöhaastatteluun. Jokainen haastattelu onnistuikin lapsen ikä ja persoonallisuus huomioon ottaen, eikä minulla ollut tarvetta vaihtaa haastattelumenetelmää pari- tai ryhmähaastatteluksi kenenkään kohdalla.

Jatkossa aiheesta voisi mielestäni toteuttaa esimerkiksi pidempikestoisen, jonkinlaisen seuranta- tai arviointimenetelmän. Kun kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma saadaan Vuoropäiväkotiin valmiiksi, voisi mielestäni kehittää erilaisia havainnointivälineitä, joiden avulla pystytään konkreettisesti vertaamaan, onko suunnitelma tuottanut tulosta ja onko kiusaaminen vähentynyt päiväkodissa. Lisäksi suunnitelman päivittäminen vuosittain on ehdoton toimintatapa, kun lapset vaihtuvat, kasvavat ja oppivat pikkuhiljaa talon sääntöjä.

Aihetta voisi tutkia lisää esimerkiksi lähettämällä kyselylomakkeita eri puolelle Suomea päiväkoteihin ja pyytää työntekijöitä vastaamaan kysymyksiin kiusaamisen esiintyvyydestä ja sen tavoista sekä muodoista. Tällä tavoin aineistosta tulisi laajempi ja tuloksia olisi mahdollista yleistää enemmän. Kyselyin toteutetulla tutkimuksella saadaan myös koko Suomea koskevaa arvokasta tietoa kiusaamisesta varhaiskasvatuksessa. Samalla tavalla kyselyjä voisi toteuttaa esimerkiksi ala-kouluissa, joissa oppilaat itse voisivat vastata kiusaamista koskeviin kysymyksiin. Kysymykset tulisi kuitenkin olla muotoiltu lasten ikätaso huomioon ottaen.

LÄHTEET

Aarnos, E. 2001. Kouluun lapsia tutkimaan: Havainnointi, haastattelu ja dokumentit. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I – Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 144-157.

Alasuutari, M. 2005. Mikä rakentaa vuorovaikutusta lapsen haastattelussa? Teoksessa Ruusuvoori, J. & Tiittula, L. (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino. 145-162.

Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.

Asetus lasten päivähoidosta 16.3.1973/239.

Chalk for Change 2012. Viitattu 10.9.2012. www.projectbully.com > Chalk for Change

Eskola, J. & Suoranta, J. 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Eskola, J. & Vastamäki, J. 2001. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I – Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 24-42.

Hamarus, P. 1998. Älä kiusaa mua! Miten tunnistan koulukiusaamisen. Turku: Länsi-Suomen lääninhallitus.

Helenius, A.; Karila, K.; Munter, H.; Mäntynen, P. & Siren-Tiusanen, H. 2002. Pienet päivähoitossa – Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: WSOY.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Holmberg-Kalenius, T. 2008. Elämää koulukiusaamisen jälkeen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Hujala, E.; Puroila, A-M.; Parrila-Haapakoski, S. & Nivala, V. 1998. Päivähoitosta varhaiskasvatukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Hämäläinen, U. & Kangas, O. (toim.) 2010. Perhepiirissä. Helsinki: Kela.

Höistad, G. 2003. Irti kiusaamisen kierteestä. Helsinki: Kirjapaja.

Kauppinen, M. 1991. Päivähoito. Teoksessa Kauppinen, M. & Sarjanoja, M. Erilainen lapsi päivähoitossa. Helsinki: WSOY, 11-40.

Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Helsinki: WSOY.

Kirves, L. & Stoor-Grenner, M. 2012a. Kiusaavatko pienetkin lapset? Viitattu 12.3.2012. www.mll.fi > Kouluille ja kasvattajille > Kiusaamisen ehkäisy päivähoitossa > Kiusaavatko pienetkin lapset? –raportti (pdf).

Kirves, L. & Stoor-Grenner, M. 2012b. Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa. Viitattu 12.3.2012. www.mll.fi > Kouluille ja kasvattajille > Kiusaamisen ehkäisy päivähoitossa > Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa –raportti (pdf).

KiVa Koulu 2012. Viitattu 7.5.2012. www.kivakoulu.fi

Laki lasten päivähoidosta 19.1.1973/36.

Lujala, E. 2008. Suomen julkisen varhaiskasvatuksen peruskiviä. Teoksessa Helenius, A. & Korhonen, R. Pedagogiikan palikat. Helsinki: WSOY, 203-214.

Lämsä, A. 2009. Kiusaamisen muodot ja ulottuvuudet. Teoksessa Lämsä, A. (toim.) Mun on paha olla. Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Jyväskylä: PS-Kustannus. 59-80.

Mannerheimin lastensuojeluliitto 2010. Viitattu 7.5.2012. www.mll.fi > Ajankohtaista > Tiedotteet ja uutiset > [41-60] > Kiusaaminen on arkipäivää myös päiväkodissa

Naantali 2011. Vuoropäiväkoti. Viitattu 8.3.2012. www.naantali.fi > Perhe- ja sosiaalipalvelut > Päivähoito/Varhaiskasvatus > Päiväkodit > Vuorohoitokoti

Palmu, T. 2007. Kokemuksia ja tulkintoja kouluetnografiasta. Teoksessa Syrjäläinen, E.; Eronen, A. & Värri, V.-M. (toim.) Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. Tampere: Tampere University Press, 159-174.

Project Anti Bully 2012. Viitattu 10.9.2012. www.projectbully.com

Rantala, T. 2007. Kokemuksen etnografia – avain koulun arjen tunteisiin. Teoksessa Syrjäläinen, E.; Eronen, A. & Värri, V.-M. (toim.) Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. Tampere: Tampere University Press, 126-158.

Salmivalli 2011. Viitattu 7.5.2012. www.kivakoulu.fi > KiVa Koulu > Linkkejä > SRU event 15.11.2011 Christina Salmivallin englanninkielinen luento KiVa Koulusta

Salmivalli, C. 1998. Koulukiusaaminen ryhmäilmiönä. Helsinki: Gaudeamus.

Salmivalli, C. 2003. Koulukiusaamiseen puuttuminen. Kohti tehokkaita toimintamalleja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sinkkonen, J. 2001. Lapsen puolesta. Helsinki: WSOY.

Takala, P. 2000. Lastenhoito ja sen julkinen tuki. Stakes.

THL 2010. Viitattu 20.1.2012. www.thl.fi > Lapset, nuoret ja perheet > Tilastot: Lapsuus ja perhe > Lasten päivähoito

Valtonen, A. 2005. Ryhmäkeskustelut – millainen metodi? Teoksessa Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 223–241.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Oppaita 56. Helsinki: Stakes.

Vienola, V. 1986. Eettinen kasvatus päivähoidossa. Helsinki: Kirjayhtymä.

Vienola, V. 2011. Varhaisvuosien eettinen kasvatus. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 162-178.

Viittala, K. 2006. Lasten yhteinen varhaiskasvatus. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Vuorohoidon muistilista 2012. Viitattu 7.5.2012. www.kyyninkadunvuoropaivakoti.nettisivut.fi > Päiväkotimme > Vuorohoidon muistilista

Vuorohoidon työryhmä 1998. Vuorohoito lasten päivähoidossa. Sosiaaliviraston julkaisusarja A1/1999. Helsinki: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto.

CHRISTINA NYBONDASIN TUTKIMUSLUPA-ANOMUS

KOULUTUS § 12

Talospäällikkö Timo Saario

Christina Nybondas on tehnyt seuraavan tutkimuslupa-anomuksen:

"Opiskelen Turun ammattikorkeakoulussa kolmatta vuotta sosionomiksi (AMK) ja olen suuntautunut lapsi-, nuoriso- ja perhetyöhön. Edessäni on nyt opinnäytetyön tekeminen, ja olisin halukas tekemään sen Naantalin Vuoropäiväkotiin. Olen keskustellut asiasta alustavasti Ritva Parviaisen kanssa ja olen kysynyt Vuoropäiväkodin työntekijöiltä heidän mielestään ajankohtaisia aiheita tutkimukseen, josta olisi heille hyötyä. Minulle kerrottiin, että kiusaaminen varhaiskasvatuksessa on nyt aiheena aika tapetilla ja ajankohtainen varsinkin Naantalin päiväkodeissa, kun tavoitteena on ilmeisesti tehdä kiusaamisen ehkäisyn suunnitelmat jokaiseen Naantalin päiväkotiin. Olen itse kiinnostunut aiheesta, ja olen rajannut tutkimustani melko lapsilähtöiseksi.

Liitteenä on alustava opinnäytetyösuunnitelma, josta selviää tämänhetkisiä ajatuksiani. Sinun kauttasi kuulemma hoidetaan lupa-asiat kuntoon."

Alustava opinnäytetyösuunnitelma lähetetään esityslistan mukana.

Varhaiskasvatuksen johtaja Anne Järvinen puoltaa tutkimusluvan myöntämistä Christina Nybondasille yllä mainitun tutkimuksen tekemiseen.

SIVISTYSTOIMENJOHTAJA:

Koulutuslautakunta myöntää Christina Nybondasille luvan alustavan opinnäytesuunnitelman mukaisen tutkimuksen tekemiseen Naantalin vuoropäiväkodissa. Tutkimustulokset tulee toimittaa koulutuslautakunnalle tutkimuksen valmistuttua.

KOULUTUSLAUTAKUNTA:

Hyväksyttiin sivistystoimenjohtajan ehdotuksen mukaan.

ESITTELYKIRJE VANHEMMILLE

Hei!

Opiskelen viimeistä vuotta Turun ammattikorkeakoulussa sosionomiksi (AMK) ja olen nyt tekemässä koulutukseeni liittyvää opinnäytetyötä. Aiheena on kiusaaminen varhaiskasvatuksessa ja kiusaamisen ilmeneminen Naantalin kaupungin Keskustan Vuoropäiväkodissa. Opinnäytetyö toteutetaan haastattelemalla lapsia sekä päiväkodin työntekijöitä.

Kaikki haastattelut tallennetaan nauhoittamalla, jonka jälkeen ne litteroidaan eli kirjoitetaan puhtaaksi sanasta sanaan. Litterointivaiheessa haastateltavien nimet muutetaan, jotta tutkimusaineistosta ei voida tunnistaa yksittäisiä henkilöitä. Opinnäytetyön raportissa voidaan käyttää suoria lainauksia litteroidusta tekstistä niin, että ulkopuoliset eivät tunnista haastateltavia. Nauhat hävitetään tutkimusten päätyttyä asianmukaisesti. Opinnäytetyö on julkinen teos eli se julkaistaan Turun ammattikorkeakoulun kirjastoon, ja se tulee myös päiväkodin käyttöön.

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, minkä lapset kokevat kiusaamisena, minkälaista kiusaamista Naantalin kaupungin Keskustan Vuoropäiväkodissa ilmenee sekä etsiä toimivia tapoja puuttua kiusaamistilanteisiin. Tutkimukseen osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen.

Lisätietoja voit kysyä:

Christina Nybondas

(yhteystiedot)

Palautathan tutkimusluvan allekirjoitettuna mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään 10.4.2012. Lasten haastatteluja toteutetaan viikoilla 14-16.

TUTKIMUSLUPA VANHEMMILLE

Tutkimusaihe: Kiusaaminen Vuoropäiväkodissa

Toteutusajankohta: Vuoden 2012 aikana

Tutkija: Sosionomi (AMK) – opiskelija Christina Nybondas

Tutkimukseen osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen. Tutkimushaastattelut tallennetaan nauhoittamalla, jonka jälkeen ne litteroidaan eli kirjoitetaan puhtaaksi. Opinnäytetyössä, joka on julkinen teos, voidaan käyttää suoria lainauksia litteroidusta tekstistä ilman tunnistettavuustietoja.

Annan lapseni osallistua tutkimukseen ja olen saanut siitä riittävästi tietoa ____

Lapsen nimi: _____

En halua, että lapseni osallistuu tutkimukseen ____

Päivämäärä ja paikka

Allekirjoitus ja nimen selvennys

HAASTATTELURUNGOT

Haastattelurunko lasten haastatteluille

Teema 1.

- Mitä kiusaaminen on?

Teema 2.

- Oletko kuullut/nähnyt jotakuta kiusattavan?
- Onko sinua kiusattu?
- Oletko sinä kiusannut jotakuta?

Teema 3.

- Oletko itse puuttunut kiusaamistilanteisiin, oletko puolustanut kaveria, kertonut aikuiselle?
- Mitä aikuinen on tehnyt, kun on nähnyt jotakuta kiusattavan?
- Miten toivoisit, että aikuinen puuttuisi? Mitä tekisi mahdollisesti toisin kuin nyt?

Haastattelurunko työntekijöiden haastatteluille

Teema1. Mikä on kiusaamista? Määrittely.

- Yleisesti
- Tässä päiväkodissa

Teema 2. Millaista kiusaamista on ilmennyt?

- Muodot
- Tavat
- Tilanteet (ruokailu, ulkoilu tms.)
- Tietyt leikit
- Vuorokauden aikana (illalla, aamulla)
- Säännöllistä?

Teema 3. Millaisia tapoja puuttua kiusaamistilanteisiin?

- Kiusaamisen vastainen ilmapiiri (yhteiset säännöt)?
- "Aina kerrotaan aikuiselle -sopimus"?
- Käsitteilytapoja säännölliseen kiusaamiseen?
- Miten on puututtu, miten tulisi puuttua?
 - Onko tehonnut?
 - Mitä tekisit toisin?
- Onko ollut koulutuksia?
- Yhteisiä linjauksia työntekijöiden kesken puuttumis- ja käsittelytavoissa?
- Kaipaako lisätukea muilta työntekijöiltä tilanteen aikana tai sen jälkeen?
- Onko ennaltaehkäisevää toimintaa?